

Aleksandra Marciniak

Biblioteka akademicka w służbie osobom niepełnosprawnym : pomoc w zdobywaniu dodatkowych umiejętności

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 72-83

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALEKSANDRA MARCINIAK
Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi

**BIBLIOTEKA AKADEMICKA
W SŁUŻBIE OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM.
POMOC W ZDOBYWANIU
DODATKOWYCH UMIEJĘTNOŚCI**

We wszelkich rozważaniach dotyczących przyszłości biblioteki najczęściej wskazuje się na nieodwracalny i wciąż postępujący wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i informatycznych w jej codziennym funkcjonowaniu, na procesy cyfryzacji zbiorów, coraz powszechniejsze i efektywniejsze korzystanie z baz danych: pełnotekstowych i bibliograficznych. Warto jednak pamiętać o tym, co w funkcjonowaniu książnic jest najistotniejsze: o użytkownikach. Środowisko akademickie nadaje sens istnieniu placówek bibliotecznych, motywuje do poszerzania oferty dostępnych publikacji, ich rzeczowego opracowania czy pracy bibliotekarzy w weekendy.

Środowisko odbiorców usług należy zatem systematycznie badać, co regularnie realizuje wiele bibliotek, analizując potrzeby czytelników, które pokazują, co należałoby zmienić, a które obszary funkcjonowania placówki nie wymagają modyfikacji. Warto także zwrócić uwagę na indywidualne potrzeby konkretnych osób. Szczególną grupę stanowią coraz liczniej pojawiający się na uczelniach wyższych studenci niepełnosprawni, którzy dzięki organizacjom rządowym i pozarządowym pozyskują fundusze konieczne do podjęcia nauki na poziomie akademickim, a za sprawą zmieniającego się podejścia społeczeństwa polskiego do kwestii niepełnosprawności, mają odwagę wyjść poza obszar własnej rodziny i starają się normalnie funkcjonować w swoim środowisku. Są oni świadomi bycia pełnoprawnymi obywatelami, mającymi dostęp do kultury, edukacji, zdolnymi do pełnej samorealizacji i rozwoju osobistego.

Można zatem z dużym prawdopodobieństwem przypuszczać, iż grupa niepełnosprawnych studentów, a co za tym idzie użytkowników bibliotek akademickich, będzie wzrastała. Ważne, aby placówki te by-

ły odpowiednio przygotowane do obsługi czytelników ze specjalnymi potrzebami, zwróciły uwagę na warunki, jakie należy stwarzać, udogodnienia, które należy wprowadzać oraz działania, służące temu, aby studenci z dysfunkcjami mogli czuć się pełnoprawnymi użytkownikami księżnic i w toku nauki mieli dostęp do niezbędnych materiałów. Propozycje powinny odnosić się zarówno do wyposażania biblioteki akademickiej w specjalistyczny sprzęt oraz w odpowiednio przystosowane do specjalnych potrzeb użytkowników publikacje naukowe, jak również predyspozycji i wiedzy bibliotekarzy z zakresu obsługi czytelników niepełnosprawnych.

O niepełnosprawności

Szacuje się, że 10% ludności świata, czyli około 500 milionów osób, jest dotkniętych różnego rodzaju dysfunkcjami. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje niepełnosprawność jako wszelkie ograniczenia lub brak – wynikający z uszkodzenia – możliwości wykonywania czynności na poziomie uważanym za normalny dla człowieka (Misiewicz, 2004, s. 9-10).

Należy zaakcentować, że określenie „niepełnosprawność” może obejmować różnorodne schorzenia, indywidualne historie ludzi o specyficznych potrzebach, oczekujących różnorodnego wsparcia; dlatego tak ważna jest chociażby elementarna wiedza na temat osób z dysfunkcjami. W swojej pracy bibliotekarze spotykają się z różnymi prośbami ze strony użytkowników, niejednokrotnie odbiegającymi od regulaminów. Czasami chodzi o wydłużenie okresu wypożyczenia książki, dostarczenie dokumentów do domu czytelnika lub wypożyczenie poza obręb biblioteki zbiorów, które zwykle są udostępniane w trybie prezencyjnym, zgodnie z charakterem niepełnosprawności użytkownika.

Wśród przyczyn naruszenia sprawności organizmu, które są uwzględniane przy kwalifikowaniu do stopnia niepełnosprawności do celów pozarentowych, są wymieniane: upośledzenie umysłowe (dysfunkcja nie dotycząca studentów), choroby psychiczne - na uczelniach wyższych pojawia się coraz więcej osób z takim zaburzeniem (Dryżałowska i Żuraw, 2006, s. 238), a także zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu, narządu wzroku, upośledzenie narządu ruchu, epilepsja, choroby układu oddechowego i krążenia, choroby układu pokarmowego, układu moczowo-płciowego, neurologiczne (Wapiennik i Piotrowicz, 2003, s. 24-27). Niepełnosprawność może zostać orzeczona także w przypadku osób przewlekłe chorych, mających trudności edukacyjne oraz będących niedostosowanymi społecznie (Czajkowski, 2003, s. 6).

Niepełnosprawny student

W Polsce od kilku lat obserwuje się wzrost liczby niepełnosprawnych studentów, jednak nadal tylko kilka procent osób z dysfunkcjami zdobywa wykształcenie wyższe. Jedną z przyczyn takiego stanu mogą być bariery – m.in. architektoniczne, społeczne, ekonomiczne, psychologiczne – utrudniające dostęp do edukacji na poziomie akademickim. Coraz częściej władze uczelniane we współpracy z władzami lokalnymi czy innymi instytucjami państwowymi dokładają starań, by przeszkody te usuwać. Wszelkie inicjatywy są bardzo cenne, gdyż „możliwość edukacji na poziomie szkoły wyższej, oprócz pełniejszego rozwoju osobowości, przyczynia się do uzyskania przez niepełnosprawnych nowych umiejętności i poszerzenia indywidualnych zainteresowań. Fakt ukończenia studiów zmniejsza psychiczne skutki niepełnosprawności, podnosi samoocenę oraz społeczny prestiż osoby. Nabyte wykształcenie powoduje również podniesienie poziomu aktywności życiowej oraz zwiększenie szans na normalne funkcjonowanie w społeczeństwie” (Swereda, 2006, s. 62).

„Wysoka jakość kształcenia przyczynia się do wzrostu poczucia własnej godności, osiągnięcia samodzielności ekonomicznej i autonomii osobowej oraz poprawy jakości życia. (...) mądre kierowanie edukacją [niepełnosprawnych] decyduje o skuteczności rehabilitacji i ukierunkowaniu życia na wartości dające poczucie sensu i satysfakcji” (Krakowiak, 2006, s. 121).

Dziś nie tylko duże uczelnie państwowe podejmują kształcenie osób niepełnosprawnych, lecz coraz częściej także w ofertach niepaństwowych szkół wyższych można znaleźć specjalne udogodnienia, na przykład w postaci „mobilnych” programów studiów, powoływania pełnomocników czy biur do spraw osób niepełnosprawnych, akademickich biur karier, służących pomocą w kwestii wchodzenia na rynek pracy.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na uczelniach polskich w roku akademickim 2007/2008 studiowało 1 937 400 osób, z czego niepełnosprawni stanowili 25 265, czyli 1,3% ogółu studiujących. W trybie stacjonarnym podjęło kształcenie 13 089 osób (52% ogółu studentów niepełnosprawnych). W szkołach publicznych uczyło się 16 248 (64% ogółu studentów niepełnosprawnych).

Najwięcej studentów niepełnosprawnych kształci się na uczelniach w województwie mazowieckim, małopolskim i łódzkim. W województwie łódzkim i lubelskim uczelnie niepubliczne cieszyły się taką

samą lub większą popularnością wśród osób z dysfunkcjami, jak uczelnie publiczne. Najwięcej osób niepełnosprawnych w roku akademickim 2007/2008 studiowało na uniwersytetach, wyższych szkołach ekonomicznych, wyższych szkołach technicznych i wyższych szkołach pedagogicznych.

W roku akademickim 2007/2008 edukację na poziomie wyższym ukończyło 4 438 niepełnosprawnych. Najwięcej absolwentów zanotowano w grupie nauk społecznych, gospodarki i prawa oraz na kierunkach pedagogicznych.

Wśród studentów występowały różne rodzaje niepełnosprawności:

- niesłyszący i słabosłyszący – 1 723 osoby (6,8% ogółu studentów niepełnosprawnych),
- niewidomi i słabowidzący – 2 042 osoby (8,1% ogółu studentów niepełnosprawnych),
- z dysfunkcją narządów ruchu – 6 927 osób (27,4% ogółu studentów niepełnosprawnych):
 - chodzący – 6 367 osób (92% spośród studentów z dysfunkcją narządów ruchu),
 - niechodzący – 560 osób (8% spośród studentów z dysfunkcją narządów ruchu),
- inne rodzaje niepełnosprawności: 14 573 osoby (57,7% ogółu studentów niepełnosprawnych).

Osoby niepełnosprawne, rozpoczynające kształcenie na poziomie akademickim, napotykać liczne bariery. Jako pierwszą można podać barierę mentalną (psychospołeczną), związaną z podważaniem zasadności poszerzania kwalifikacji na poziomie akademickim i ich funkcjonowaniem w środowisku uczelnianym. Dla wielu studentów, ale także wykładowców, kontakty z niepełnosprawnymi bywają kłopotliwe. Zdarzają się sytuacje trudne ze względów komunikacyjnych czy emocjonalnych (Kwaśniewska, 2006, s. 135-136).

W naszym społeczeństwie wciąż mocno jest zakorzenione przeświadczenie o nierozzerwalności wykształcenia z pracą zawodową, a więc podejmowanie nauki w zakresie, w którym nie będzie mogła rozwinąć się działalność profesjonalna osoby niepełnosprawnej, przez niektórych jest uznawane za nieuzasadnione. Tymczasem wiadomo, że podjęcie pracy zawodowej nie może być uznane za nadrzędny cel studiów. Edukacja akademicka bowiem powinna sprzyjać przede wszystkim rozwojowi intelektualnemu, emocjonalnemu, a w przypadku osób niepełnosprawnych może dodatkowo pełnić funkcję emancy-pacyjną (Krzyminiewska, 2008, s. 70-71).

Szczególnie uciążliwą, a stosunkowo łatwą do usunięcia, jest bariera architektoniczna. Wnętrza wielu uczelni wyższych nadal są nieprzystosowane do specyficznych potrzeb osób niepełnosprawnych. Jednakże coraz częściej nowo powstające uczelnie dostosowuje się pod względem architektonicznym do specjalnych potrzeb osób z ograniczoną sprawnością ruchową, a starsze budynki są odpowiednio przebudowywane.

Studenci niepełnosprawni uskarżają się także na brak materiałów edukacyjnych, przygotowanych na ich potrzeby, na trudności w zakresie komunikacji interpersonalnej oraz niewystarczającą wiedzę wykładowców na temat kształcenia osób z dysfunkcjami. Wskazana byłaby również modyfikacja programów nauczania oraz dostosowanie form i metod kształcenia (Witek i Kazanowski, 2006, s. 144-145).

Na szczęście coraz częściej porusza się problematykę barier, jakie napotykają w toku edukacji akademickiej osoby niepełnosprawne, m.in. chodzi o uprzedzenia ze strony wykładowców, wciąż pokutujące stereotypy dotyczące osób z dysfunkcjami, niechęć dostosowania programu studiów do specyficznych potrzeb. Kult sprawności ciała i umysłu, wszechobecne dążenie do osiągnięcia sukcesu w jak najmłodszym wieku, z pewnością są przyczyną pojawiania się negatywnych opinii i odczuć w kontaktach z niepełnosprawnymi (Misiak, 2010, s. 38-39; Zaorska i Andrulonis, 2006, s. 20-23).

„Wskaźnik poziomu wykształcenia wśród osób niepełnosprawnych w porównaniu ze wskaźnikiem w odniesieniu do całego społeczeństwa jest wielokrotnie niższy. Nie ulega wątpliwości, że to właśnie od wykształcenia w znacznej mierze będzie zależeć tempo likwidacji barier w integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem” (Krzyminiewska, 2008, s. 70).

Wszelkiego typu działania, zmierzające do poprawy sytuacji niepełnosprawnych studentów, są bardzo cenne i niezbędne, by mogli oni w miarę normalnie funkcjonować na uczelni. Nie można ich jednak rozpatrywać w kategoriach specjalnego traktowania czy przywilejów, bowiem osoby te są przede wszystkim studentami, a w drugiej kolejności niepełnosprawnymi. Ułatwienia nie mogą być związane z obniżeniem wymogów merytorycznych (Krzyminiewska, 2008, s. 70-71).

Niepełnosprawni w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi

Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi od początków istnienia umożliwia niepełnosprawnym kształcenie na poziomie wyższym. Obecnie naukę kontynuują tu 82 osoby z dysfunkcjami, z których 17

ma uszkodzony słuch, 4 - wzrok, 4 - narządy ruchu. Liczba studentów niepełnosprawnych na uczelni z roku na rok wzrastała: w roku akademickim 2006/2007 kształciły się tu 22 osoby z dysfunkcjami, w roku akademickim 2007/2008 – 31 osób, 2008/2009 – 48.

Niepełnosprawni studiujący w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi mogą liczyć na wsparcie ze strony uczelni: opiekę pełnomocnika ds. studentów niepełnosprawnych i jednocześnie eksperta w zakresie edukacji osób niepełnosprawnych na poziomie wyższym, dr Doroty Podgórskiej-Jachnik, prof. WSP, która jest także Członkiem Forum Pedagogów Specjalnych XXI wieku (zespołu problemowego Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz Polskiego Komitetu Audiofonologii), członkiem-założycielem Stowarzyszenia Przyjaciół Osób Niesłyszących i Słabosłyszących „Tacy sami”. Zajmuje się działalnością społeczną i naukową na rzecz zwiększania dostępności uczelni dla osób niepełnosprawnych i ich aktywizacji zawodowej, prowadzi stałą współpracę merytoryczną i organizacyjną w zakresie przedsięwzięć naukowych i popularnonaukowych Międzynarodowych Targów Łódzkich "Rehabilitacja", jest członkiem kapituł konkursowych POPON i PFRON.

Studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi mogą także liczyć na pomoc w pozyskiwaniu funduszy z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Program Student), stypendiów specjalnych fundowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi zatrudnia sześciu tłumaczy języka migowego, z których dwie osoby są niedosłyszące. Dzięki wsparciu w postaci dofinansowań PFRON (Program Pitagoras) sale dydaktyczne wyposażano w sprzęt techniczny ułatwiający naukę niepełnosprawnym studentom. Obecnie jest planowane wprowadzenie alternatywnej formy pracy magisterskiej dla osób z dysfunkcjami: mogłyby one jedynie dostarczać dokumentację własnego dorobku naukowego. W marcu 2010 roku koncepcję tę zaakceptował Senat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi, a sam projekt jest dopracowywany tak, by od roku akademickiego 2010/2011 mógł zacząć obowiązywać.

Doskonałe świadectwo przystępności uczelni dał niepełnosprawny student, Przemysław Wieczorek, który w wyniku wypadku stracił obie kończyny górne. Nie przeszkodziło mu to jednak w kontynuowaniu kształcenia na poziomie wyższym. Jest świadomy celu, do którego dąży, co dokumentuje w artykule, opublikowanym na łamach portalu Gazeta.edu.pl:

„By zdobyć »prawdziwą wiedzę«, student musi zrobić dużo więcej. Sama obecność na zajęciach to za mało, by mógł powiedzieć, że studiuje! (...) Student musi wykazać się własną inicjatywą, a także samodzielnością, dzięki czemu będzie mógł poznać więcej i rozwinąć się intelektualnie. (...) Obowiązkiem każdego, kto pragnie zdobywać »prawdziwą wiedzę«, jest czytanie. Świadome poznawanie. Słuchanie wykładowcy, który jest kompetentny, zna się na swoim fachu i wie o czym mówi - jest rzeczą pasjonującą. Lecz prawdziwy poszukiwacz »prawdziwej wiedzy« na tym nie poprzestaje. Sięga po książkę. Zdejmuje ją z półki, otwiera i czyta. Współcześnie wiedzy szukamy także w praktycznie nieograniczonych zasobach Internetu. Instrukcja docierania do wiedzy jest więc prosta: czytać - to nic skomplikowanego. (...) To piękna rzecz każdego dnia stawać się lepszym człowiekiem. Podążać ku mądrości, którą zdobywamy jako studenci. Jest to mądrość, którą przekazują nam wykładowcy oraz książki, ale jest to przede wszystkim mądrość, którą czerpiemy z życia» (Wieczorek, 2010).

W kolejnym jego tekście odnajdziemy historie innych studentów niepełnosprawnych, którzy na tej uczelni znaleźli nie tylko doskonałe miejsce do rozwoju swoich umiejętności i zdobywania wiedzy, ale także zrozumienie i przyjaciół.

„Na zatłoczonych korytarzach WSP spotkania z tymi niezwykle [niepełnosprawnymi] ludźmi nie są niczym niezwykłym i nie należą do rzadkości. Pokonując stopnie schodów, student pełnosprawny mijają się z niepełnosprawnym i obaj pozdrawiają się serdecznie. (...) Student niewidomy czy niesłyszący ma tu takie same prawa, jak studenci w pełni zdrowi”.

Przemysław Wieczorek podziwia osoby z dysfunkcjami słuchu, które świetnie radzą sobie z komunikacją, posługując się gestami lub czytając z ruchu warg, i żałuje, że nie może uczestniczyć w lektoracie języka migowego, jak większość jego znajomych z roku.

Wspomina także Roksanę, która 7 lat temu straciła wzrok, a mimo to świetnie radzi sobie z obsługą komputera, telefonu komórkowego, jest ambitna, odważna, samodzielna i z łatwością nawiązała nowe znajomości.

„Wykłady nagrywa na dyktafon. W domu nagrania zrzuca na komputer, następnie odtwarza je - w ten sposób się uczy. Pierwszy semestr zaliczyła bez żadnych problemów. Odpowiadała ustnie. Do rozwiązania miała takie same testy, co inni studenci. Wykładowcy czytali pytanie, następnie podawali możliwe odpowiedzi. Roksana miała wskazać prawidłową”.

Martyna, osoba niepełnosprawna od 2001 roku, kiedy to wykryto u niej guz mózgu, który uszkodził nerwy wzrokowe, mówi:

„Studiowanie na WSP w Łodzi daje mi ogromną satysfakcję. Jestem bardzo zadowolona. Środowisko akademickie to również wykładowcy. Oni nigdy nie dyskryminują mnie i nie promują ze względu na to, że jestem niepełnosprawna” (Wieczorek, 2009).

Działalność biblioteki akademickiej na rzecz niepełnosprawnych

Nadrzędnym celem edukacji na poziomie akademickim jest rozwój intelektualny, poszerzanie horyzontów myślowych, ale także rozwój wrażliwości społecznej (szczególnie w przypadku studiów humanistycznych), przygotowanie do pracy zawodowej i poprawnego funkcjonowania w grupie. Od absolwentów szkół wyższych – coraz częściej niezależnie od kierunku ukończonych studiów – wymaga się biegłości w posługiwaniu technologiami informacyjnymi oraz umiejętności odnalezienia niezbędnych do wykonania zleconego zadania danych. Biblioteka akademicka jest jednostką, która w znaczący sposób może wspomagać te działania.

Konieczne jest włączanie się biblioteki w działalność informacyjno-wychowawczą, sprzyjającą integracji środowiska studentów niepełnosprawnych z pełnosprawnymi. Można to realizować przez podejmowanie inicjatyw sprzyjających aktywności społecznej niepełnosprawnych na uczelni – organizację kursów czy szkoleń, przynoszących wymierne korzyści podczas studiowania czy wdrażania do życia zawodowego. W literaturze akcentuje się istotną rolę, jaką odgrywa fakt akceptacji osoby z dysfunkcjami w grupie rówieśniczej. Wpływa on pozytywnie na poczucie własnej wartości, daje poczucie społecznej przydatności, może także oddziaływać na proces edukacyjny.

Wszelkie formy doskonalenia, zarówno kursy tradycyjne, jak i prowadzone w formie e-learningu, powinny zostać dostosowane do specyficznych potrzeb osób niepełnosprawnych. Należy wykorzystywać różne kanały komunikacji i przekazu wiedzy, opierać się na wytycznych dydaktyki specjalnej.

Bibliotekarze powinni dbać o stały kontakt ze studentami niepełnosprawnymi, służący diagnozowaniu ich potrzeb. Mogą się one ujawniać zarówno w bezpośrednich kontaktach w trakcie tradycyjnej obsługi czytelnika, jak i zostać uwidocznione podczas zaplanowanych badań oczekiwań użytkowników. Warto korzystać także z elektronicznych form komunikacji i na przykład na stronie internetowej biblioteki stworzyć dział dla osób niepełnosprawnych.

Ważne, aby pracownicy biblioteki byli odpowiednio przygotowani do obsługi osób niepełnosprawnych. Korzystne byłyby specjalistyczne szkolenia, np. z zakresu komunikacji alternatywnej czy języka migowego. Jeśli jednak nie ma możliwości, by bibliotekarze zdobyli dodatkowe kwalifikacje poprzez kursy, początkowo powinno wystarczyć zapoznanie się z literaturą fachową. Można odnaleźć tam różnego rodzaju porady, dotyczące choćby właściwego sposobu porozumiewania się. Przy obsłudze użytkownika ważne jest, by obie strony właściwie się zrozumiały, a więc zasadne będą wszelkie działania bibliotekarza, zmierzające do uzyskania pełnego porozumienia – dopytywanie o szczegóły lub prośba o powtórzenie wypowiedzi w celu ustalenia, czy potrzeby niepełnosprawnego użytkownika zostały właściwie odczytane. Warto stworzyć odpowiednie warunki zewnętrzne do komunikowania się, na przykład wyciszone i odseparowane pomieszczenie, w którym użytkownik nie będzie czuł się skrępowany (Kraszewski, 2006, s. 133).

Należy zadbać o dostosowanie regulaminu ksiąźnicy do potrzeb osób niepełnosprawnych. Udogodnienia mogą polegać na wydłużeniu okresu wypożyczeń materiałów bibliotecznych, umożliwieniu odbioru zamówionych pozycji przez opiekunów osób z dysfunkcjami lub inne upoważnione przez nich osoby. Można także zaoferować bezpłatne usługi reprograficzne, wydruki komputerowe czy nagrania cyfrowe publikacji.

Studenci niepełnosprawni często narzekają na brak odpowiedniego wyposażenia biblioteki w alternatywne formy publikacji. Małe biblioteki akademickie nie mogą pozwolić sobie na stworzenie bogatej bazy audiobooków/lub książki cyfrowej, dlatego istotne jest, by do momentu pozyskania takich zbiorów na własność nawiązać współpracę z instytucjami wyspecjalizowanymi w obsłudze czytelnika ze specyficznymi potrzebami, np. z Biblioteką Centralną Polskiego Związku Niewidomych lub z jej regionalnymi oddziałami.

Wyposażenie biblioteki w sprzęt ułatwiający pracę osobom niepełnosprawnym, taki jak urządzenia powiększające druk, skanery tekstu, syntezytory mowy, drukarki brajlowskie dla osób z dysfunkcjami wzroku, jest kosztowne, ale konieczne, jeśli potrzeby czytelnice mają zostać zaspokojone (Swereda, 2006, s. 64-65). Można oczywiście starać się o dofinansowania z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych czy z innych źródeł oraz pozyskać wsparcie uczelni.

Łatwym i nie generującym kosztów, a cennym działaniem jest popularyzowanie zasobów internetowych, przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych. Warte polecenia są portale, takie jak: Biblioteka

Publikacji Internetowych w Laskach (http://www.laski.edu.pl/PL/biblioteka_multimedialna.htm), Centrum Komputerowe dla Studentów Niepełnosprawnych (<http://www.cnin.uw.edu.pl/>), a także biblioteki cyfrowe, tj. Biblioteka Cyfrowa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli (<http://bc.codn.edu.pl/dlibra>), Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa (<http://dlibra.up.krakow.pl:8080/dlibra/dlibra>), Projekt Gutenberg (<http://www.gutenberg.org>), Federacja Bibliotek Cyfrowych (<http://fbc.pionier.net.pl/owoc>), Europeana (<http://www.europeana.eu/portal/>). Ich zasoby z powodzeniem mogą być wykorzystywane przez osoby niepełnosprawne. (Fedorowicz, 2006, s. 120-124; Czajkowski, 2003b, s. 3-5; Czajkowski, 2004, s. 8-11; Swereda, 2006, s. 64-65).

Działania bibliotekarzy wobec osób niepełnosprawnych zawsze powinny być podejmowane z umiarem i tylko w niezbędnym zakresie – studentów z dysfunkcjami należy przede wszystkim traktować jak inne osoby zdobywające wykształcenie na poziomie wyższym. Wszelkiego rodzaju udogodnienia muszą zostać dostosowane do stopnia niepełnosprawności i nie wykraczać poza niezbędne minimum, ponieważ nadmierna pomoc może przynieść więcej szkód niż korzyści. Tak o tym problemie pisze Barbara Olszewska: „Człowiek objęty nadmierną i ciągłą pomocą zachowuje się jak jednostka ubezwłasnowolniona. Nie należy niepełnosprawnych studentów uzależniać od wsparcia i pomocy, gdyż zwalnia to ich z osobistej odpowiedzialności. Osoba udzielająca pomocy niepełnosprawnym studentom swoim działaniem nie powinna hamować, utrudniać podejmowania własnych inicjatyw i działań. Oznacza to, że nie można blokować ich energii, pomysłowości, zaradności, wyobraźni, wytrwałości dla dokonywania oryginalnych, własnych przedsięwzięć” (Olszewska, 2009, s. 52).

Bibliografia

Czajkowski F. (2003a), *Ku bibliotekom bez barier dla osób z niepełnosprawnościami. Refleksje na marginesie Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych. Cz. 1.* „Poradnik Bibliotekarza”, nr 6, s. 3-6.

Czajkowski F. (2003b), *Ku bibliotekom bez barier dla osób z niepełnosprawnościami. Cz. 2.* „Poradnik Bibliotekarza”, nr 11, s. 3-5.

Czajkowski F. (2004), *Ku bibliotekom bez barier dla osób z niepełnosprawnościami. Cz. 3.* „Poradnik Bibliotekarza”, nr 11, s. 8-11.

Dryżałowska G., Żuraw H. (2006), *Szanse i bariery zatrudniania niepełnosprawnych absolwentów szkół wyższych*. W: Potrzeby osób niepełnosprawnych w warunkach globalnych przemian społeczno-gospodarczych. Pod red. H. Ochonczenko, M. Paszkowicz. Kraków, s. 237-250.

Fedorowicz M. (2006), *Planowanie usług bibliotecznych dla użytkowników niepełnosprawnych w bibliotekach publicznych*. „Nasze Forum”, nr 3-4, s. 119-128.

Krakowiak K. (2006), *Sposoby komunikowania się z niesłyszzącymi studentami w czasie egzaminów a jakość kształcenia*. W: Jakość życia osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych społecznie. Pod red. Z. Palak, Lublin, s. 121-130.

Kruszewski T. (2006), *Prawidłowa komunikacja interpersonalna z niepełnosprawnym użytkownikiem biblioteki (ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności słuchania)*. „Nasze Forum”, nr 3-4, s. 129-134.

Krzyminiewska G. (2008), *Studenci niepełnosprawni na polskich uczelniach – z doświadczeń Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*. W: Teraźniejszość i przyszłość osób niepełnosprawnych w kontekście społecznych zmian. Pod red. G. Miłkowskiej, Kraków, s. 69-76.

Kwaśniewska G. (2006), *Student z niepełnosprawnością – zadania i wyzwania*. W: Jakość życia a niepełnosprawność. Pod red. Z. Palak, Lublin, s. 133-138.

Misiak M. (2010), *Zniechęceni do studiów*. „Forum Akademickie”, nr 1, s. 38-39.

Misiewicz H. (2004), *Niepełnosprawność jako problem społeczny*. „Chowanna”, t. 1. 9-35.

Olszewska B. (2009), *Etyka i motywy działań pomocowych wobec osób niepełnosprawnych na przykładzie działań wyższej uczelni na rzecz studentów z niepełnosprawnością*. W: Problemy rzecznictwa i reprezentacji osób niepełnosprawnych. Pod red. D. Podgórskiej-Jachnik, Łódź, s. 39-54.

Swereda D. (2006), *Edukacja osób niepełnosprawnych na poziomie szkoły wyższej – bariery, potrzeby oraz propozycje działań*. „Nasze Forum”, nr 3-4, s. 61-68.

Wapiennik E., Piotrowicz R. (2003), *Niepełnosprawny w środowisku lokalnym. Polityka wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w województwie łódzkim*. Łódź.

Wieczorek P. (2009), *Niezwykli studenci w niezwykłej szkole*. „Gazeta.edu.pl” [online] [dostęp: 2010-03-14]. Dostępny w World Wide Web: http://www.gazeta.edu.pl/Niezwykli_studenci_w_niezwykłej_szkole-95_639-0.html.

Wieczorek P. (2010), *Prawdziwej wiedzy nie zdobywa się obecnością na wykładach*. „Gazeta.edu.pl” [online] [dostęp: 2010-03-14]. Dostępny w World Wide Web:

http://www.gazeta.edu.pl/Prawdziwa_wiedze_nie_zdobywa_sie_obecnoscia_na_wykladach_-95_753-0.html.

Witek A., Kazanowski Z. (2006), *Możliwości funkcjonowania osób niepełnosprawnych w roli studentów uczelni wyższych. Komunikat z badań*. W: Jakość życia a niepełnosprawność. Pod red. Z. Pałak, Lublin, s. 139-148.

Zaorska M., Andrulonis E. (2006), *Postawy społeczne wobec osób niepełnosprawnych*. „Wychowanie na co Dzień”, nr 7-8, s. 20-23.

A. Marciniak

***Academic library in service of handicapped persons.
A help in gaining additional abilities***

Summary

The article presents the situation of disabled students at the Polish universities. It includes the statistics with the number of handicapped persons that receive academic formation. The text describes also the actions taken up in favour of the handicapped by the scientific units, including the libraries.

Despite the fact that the problem of disability is being taken up in librarian specialist press, and slowly it ceases to be a taboo in the social judgement, still it is worth to search for the new solutions and share the experience in the field of education of the handicapped. The article suggests what circumstances and facilitations should be created or introduced, so that disabled students could feel rightful users of the libraries and could have access to the materials considered indispensable during the course of studies. Those suggestions concern inter alia: the provision of academic library with specialist equipment and with scientific publications properly adjusted for special needs of the users; librarians' predispositions and knowledge in the domain of handicapped readers service.